

ערך יהודה בן-צור

'המעפיל האלמוני' – 'חרות' - San Miguel

מבוסס על רישומי יומן המבצעים של 'מטה המוסד לעליה ב', פאריס 1947

ב- 1946 רכשה שלוחת 'המוסד' בצרפת 3 ספינות פיורד, שנבנו בשלהי המאה ה- 19 ופעלו בשוודיה - San Miguel, San Basil, San Philippe.

San Miguel בעלת הדחק של כ-450 טון, נרכשה בשוודיה, יחד עם "אחותה", San Bazil¹. ב- 31.12.46 יצאו שתי "האחיות" לעבר הים התיכון, אך בשל תקלות ובעיות, נפרדו דרכיהן. צוות המלווים כלל את יוס'לה הובר-דרור², וראובן –'פופכן' אורן, 'הגדעוני'. רב החובל היה ריקרדו, ספרדי. "אחרי תיקונים בהולנד (והמתנה של שבועיים לכסף ע"מ לשלם עבורם) המשכנו דרך הביסקיה למרסיי"³. ב-10 לינואר 1947 הצטיידה בנמל אורן בפחם וב-17.1 הגיעה למרסיי. חודש לאחר מכן, ב- 16.2.47 היא נתפשה ע"י הבריטים ו-796 מעפיליה גורשו לקפריסין.

"18.1.47 – 'רודי' [שמריה צמרת, הממונה על שלוחת 'המוסד' בצרפת, מרסיי]: מחר יבדקו את 'המיגואל' ויראו אם ראוי לנסיעה".

"19.1.47 – 'רודי': מה עם החפצים האישיים של 'הנהגים' [צוות הספינה] הספרדים שנשאר בדרך ל'וילי' [אנטורפן, בלגיה]? באם לא נקבלם בזמן, יעלה לנו בסכומים גדולים".
 "21.1.47 – 'רודי': המומחה החליט ש'מיגואל' בסדר. מכינים אותו בכל המרץ בכדי שיהיה מוכן לשבת – 25.1 – לפי [לפני] ש'לנגב' יגיע למטרתו [לחוף ההורדה בארץ]. הספינה 'לנגב' נתפשה ב-9.2.47... למרות זאת שהכלי מיועד ל- 800, לא תהיה ברירה אלא להסתפק במה שיש [600 ילדים]". יותר מאוחר דווח למטה בפאריס: "בענין 'ס. מיגואל'. המומחה הודיע שבסידור מספיק של 'הבלסט' [זיבורית, נטל] למטה [בתחתית הספינה], יהיה הכלי בסדר. 'רודי' נרגע. יעמיס לא 1,000, כ"א [כי אם] 800. מהנדס ימי יבדוק הכלי שנית. הבעיה היא כמובן היציבות. מתחילים עוד להכין הכלי. הדבר יארך כ- 10 ימים".

"3.2.47 – 'חושי' (ט) [חגי אבריאל או חנן גייסמר, בנמל טט]: העמיסו 794 אנשים וברגע האחרון הגיעה הביקורת הימית. נטפלו לעניין הרפסודות, מספר האנשים והמיטות. האיש אמר שילך לטלפן למרסיי... 'רודי' ידאג שהאיש שלנו יהיה במשרד במרסיי ויענה. התשובה ממרסיי תתקבל ב- 14.30-14.00. הגשר [המאפשר יציאת כלי שייט מהנמל] יהיה פתוח רק ב-17.00 (כנראה שמסכימים רק ל-600 לא 794 אנשים)". מאוחר יותר דווח למטה בפאריס: "אונית 'ההגנה', 'חרות' תפליג בשעה 16.00 עם 796". עם המעפילים הגיע המלווה, שאול ביבר, מ"מ פלמ"ח, שבהגדרה אמור היה לטפל במעפילים.

"4.2.47 – 'רודי': הדו"ח על 'חרות' נתקבל. הוא מודיע שהספינה בסדר גמור".

"5.2.47 – 'רודי': ב'חרות' משהו לא בסדר במוטור ולפיכך היא נכנסה לנמל קטן ליד טולון, הייר. 'רודי' שולח שמה את 'פרננד' [חנן גייסמר, פעיל 'המוסד' שהתמחה בספנות] ומרסל [ממטה 'המוסד' בפאריס?]. הקשר עם 'חרות' לא בסדר. קבלו מהם מברק ולא יכלו לפענח. לא נכון שנתנו הוראה לתחנה להפסיק עבודתה לחלוטין. חשבו שהתחנה תחזיק

¹ השלישית, San Felipe, הינה אונית המעפילים 'מולדת'. ראה כתבה באתר.

² מלווה נוסף, שאול ביבר הגיע עם המעפילים ב-2 בפברואר 1947.

³ חוברת של 'פופכן'-ראובן אורן.

הקשר עם 'חרות'. מאוחר יותר דווח למטה: " 'חרות' עוגנת 3 מיל מחוף Hyeres. מקווים כי הלילה יתקנו אותה ומחר תפליג".

"6.2.47 – 'רודי': היו קשיים עם המכס כשבאו עם חלקי מוטור חדשים בכדי להרכיבם על ה'חרות' מקווים להתגבר על קשיים אלה. חוששים שגם המשטרה תעלה על הכלי, אולם 'רודי' אינו רואה סכנה בזה. מיד לאחר הרכבת המוטור – תפליג. לא ברור מצב הים, אולם במפרץ הים שקט והיא תוכל להפליג".

"6.2.47 – 'רודי': את חלקי המוטור טרם העלו, יעלו כשתעלה המשטרה (כנראה לבדוק את התעודות) [של הספינה ו/או של המעפילים]⁴. מקווים כי העניין ייגמר היום". יותר מאוחר: "העלו את חלקי המוטור על 'חרות'. מקווים כי תצא מיד".

"7.2.47 – 'רודי': 'החרות' יצאה אמש". יותר מאוחר דווח למטה: " 'גדעון' [האלחוטן] של 'חרות' מודיע שהכל בסדר".

"9.2.47 – 'רודי': 'חרות' הודיעה בתשע בבוקר שהיא קרובה למיצרים".

"10.2.47 – 'רודי': בעניין 'חרות', הכוונה למיצרים – היא מיצר מסינה. לפי הערכתו – הכלי כבר רחוק מעבר מסינה".

"11.2.47 – 'רודי': 'מיכאל' [מקבל הידיעה במטה עיברת את 'מיגואל'] – 'חרות' – בין מסינה וכרתים".

"13.2.47 – 'רודי': 'חרות' – אתמול על יד כרתים". למחרת היום היא נתגלתה ע"י מטוס סיור בריטי. בשלב זה הוחלט לקרוא לאוניה בשם 'המעפיל האלמוני', לזכרו של אחד ממעפילי הספינה 'לנגב', שנהרג ע"י הבריטים במהלך קרב ההשתלטות על הספינה כמה ימים קודם לכן, ב-9 בפברואר 1947. (שמו של המעפיל שנהרג, הרברט לזר, לא היה ידוע עדיין למוסד' וע"כ הוא הונצח כ'מעפיל אלמוני').

"16.2.47 – 'בנימין' [איטליה] – ראובן [אורן-פופכן] 'הגדעוני': לפי ידיעות שקלט 'הגדעוני', צריכה 'חרות' להגיע היום ל'ארצי'. לחופי הארץ.

"17.2.47 – 'רודי': שמע ברדיו כי 'החרות' הגיעה אתמול לחיפה ונתפסה".

סאן בזיל' או 'בזיליו' – San Bazil

ספינה-אחות של 'המעפיל האלמוני'. שתייהן יצאו בדרכן משוודיה לים התיכון בליל 'סילבסטר', 31.12.46. רב החובל היה בסקי ולידו, ורנר סלומון, קצין ים א"י ו'הגדעוני', 'הנסי'-שלמה רוזן. עלתה על שרטון בים הבלטי ו'נתקעה' בקופנהגן למשך "חודשים אחדים"⁵ ובסופו של סיפור לא נטלה חלק במפעל ההעפלה.

"16.1.47 – 'אבינועם' [אברהם אבישי, פעיל 'המוסד' בקופנהגן]: לאחר ששלמו לעובדי 'בזיל' את משכורת ינואר, סירבו להפליג עם רב-חובל יווני. על הומר [סוכן אוניות] לדרוש שסוכנו באנטברפן יצא לקופנהגן להסדיר את העניינים. אין ל'אבינועם' שום ידיעות על הכלי באנטברפן אם יצא או לא ל'רודי'. לאחר מכן דווח 'רודי' למטה: " 'רודי': נמסרה לו בקשת 'אבינועם' שסוכן הומר מאנטברפן יטפל ב'סט בזיל', שתפליג מקופנהגן".

"22.1.47 – 'אבינועם': הגוי של הומר הגיע לק. [קופנהגן] – מקווה כי 'בזיל' תפליג בלי דיחוי". "31.1.47 – 'אבינועם': 'בזיל' מפליגה היום".

"4.2.47 – 'אבינועם': 'בזיל' חזר מפאת הסערה לקופנהגן".

"6.2.47 – 'אבינועם': 'הבזיל' יצא מקופנהגן, קבל חור, נכנס אמש לגטבורג, עמד עד הבוקר בחוץ והבוקר נכנס לנמל. הכניסו משאבה גדולה להוציא את המים. טרם ברור כמה זמן יהיה בתיקונים. החור בחלק הקדמי".

"14.2.47 – 'אבינועם': בעניין 'בזיל', דעתו שאנשינו לא יעזבו את הכלי. א. יש לשמור על האוכל שעל הכלי. ב. הכלי יהיה מוכן בעוד כשלושה שבועות ותוך זמן זה בין כה לא יספיקו [המעפילים] להגיע ל'סידני' [מרסיי]. גם תעודות אין להם והנסיעה ל'סידני' קשורה בהרפתקאות מסוכנות (דרך גרמניה וכו'). סוכם שהאנשים יישארו ויחכו להפלטת הכלי".

"22.2.47 – 'סידני' ('פרננד') [מרסיי, חנן גייסמר, פעיל 'המוסד']: 'הומר' מבקש שנתקשר עם 'דני' [זאב שינד בארה"ב], שישתדל להשיג דגל כל שהוא עבור 'סט. בזיל'".

אין מידע בדבר השתתפותה בהעפלה.

⁴ פרוט 'הויזות' – ראה ביומן המבצעים, עמ' 15.
⁵ חוברת של 'פופכן'-ראובן אורן.